

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**77-ї НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРОФЕСОРІВ,
ВИКЛАДАЧІВ, НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ,
АСПІРАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ**

16 травня – 22 травня 2025 р.

О.Ю. Тулиця, к. філол. н., доцент,
Д.С. Салогук, студентка групи 201-ФФ
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Модальність як граматична й лексико-семантична категорія є невід'ємною складовою комунікативної компетенції мовця. Вивченню модальних дієслів сучасної німецької мови приділено значну увагу в процесі фахової підготовки майбутніх філологів-перекладачів. Студенти засвоюють основні функції модальних дієслів, особливості їх уживання у контекстах, визначають типові перекладацькі стратегії та труднощі.

Німецькі модальні дієслова мають широкий спектр функцій – від вираження дозволу чи обов'язку до передавання оцінок і припущень. Модальні дієслова – *dürfen, können, mögen, müssen, sollen, wollen* – у поєднанні з основним дієсловом виконують функцію модифікаторів висловлювання. На відміну від українських еквівалентів, німецькі модальні дієслова мають вужчий набір форм і часто замінюються конструкціями з дієсловами-перефразами (*brauchen (nicht zu), sein verpflichtet zu, haben zu, sein zu* тощо).

У навчальній дисципліні «Практика усного та писемного мовлення (німецька мова)» модальні дієслова вводяться поступово – спочатку у формі коротких речень, невеликих діалогів, потім – у контекстах розширених висловлювань. Наприклад, зразки вживання дієслова *können* для вираження фізичної чи інтелектуальної спроможності: „*Ich kann gut schwimmen*“. „*Er kann schon lesen*“. Ці приклади вводяться за допомогою ілюстрацій чи мовленнєвих ситуацій, що відображають реальні контексти. Подальші вправи стимулюють студентів використовувати модальні дієслова у власному мовленні: „*Wann können wir was am besten bzw. am schlechtesten? Denken Sie an Ihre Erfahrungen im Alltag*“ [2, с.15], „*Was muss man tun? Was muss man können? Welche Fähigkeiten braucht man?*“ [2, с.40], „*Dürfen Sie während der Arbeitszeit im Internet surfen, private E-Mails schreiben und privat telefonieren?*“ [2, с.42].

Переклад модальних дієслів часто ускладнюється відсутністю прямої відповідності між мовами. Наприклад, дієслово *sollen* може виражати як зовнішнє зобов'язання (повинен), так і непряме повідомлення («нібито», «кажуть, що...», «чи робити щось?»), як у реченні: „*Er soll sehr reich sein*“. – Кажуть, що він дуже багатий, або „*Sollen wir den Computer schon ausschalten?*“. – Нам уже вимикати комп'ютер? Тут помітна необхідність контекстуального перекладу замість формального еквівалента.

Вивчення модальних дієслів відбувається, як правило, парами: *dürfen* – *können*, *müssen* – *sollen*. Студенти вчаться також зіставити значення модальних дієслів. Наприклад: *müssen* і *dürfen* у заперечних формах: „*Du musst nicht kommen*“. ≠ „*Du darfst nicht kommen*“. У першому випадку йдеться про відсутність необхідності, а у другому – про заборону. Це створює потенційну помилку при перекладі: «Тобі не треба приходити» ≠ «Тобі не можна приходити».

Значна увага також зосереджується на модальних дієсловах у курсі «Практика усного та письмового галузевого перекладу (німецька мова)». Перекладацькі виклики пов'язані передусім із багатозначністю та культурно обумовленою інтерпретацією модальності, що вимагає від перекладача високого рівня мовної чутливості та контекстуального аналізу. Викладачі кафедри германської філології та перекладу уклали підручник «Граматичні проблеми перекладу», розділ якого присвячений узагальненню проблем вивчення та перекладу модальних дієслів сучасної німецької мови [1].

На практиці усного та письмового галузевого перекладу ми вивчали різні «проблеми», зокрема: 1) граматична асиметрія між *müssen* і *sollen*, які в українській часто перекладаються однаково: *повинен*, *треба*, *слід*, хоча семантично вони різняться: *müssen* – суб'єктивна необхідність: „*Es regnet. Ich muss meinen Regenschirm mitnehmen*“. – *Йде дощ. Я мушу взяти парасольку. Sollen* – об'єктивна вимога, наказ: „*Die Sekretärin sagt, ich soll zum Dekan gehen*“. – *Секретарка сказала, щоб я пішов до декана; 2) специфічні синтаксичні конструкції, наприклад, німецька конструкція з двома інфінітивами: „Ich kann dich nicht weinen sehen*“. – *Я не можу дивитися, як ти плачеш; 3) заперечення модальності. Окрему складність становить заперечення модальних дієслів: „nicht dürfen“ / „nicht sollen“ – заборона: „Du darfst hier nicht rauchen*“. – *Тут не можна курити. „nicht müssen“ – відсутність необхідності: „Er muss am Sonntag nicht arbeiten*“. – *Йому не потрібно працювати в неділю та інші важливі особливості.*

У межах статті ми зупинилися лише на кількох аспектах. Можливими напрямками подальших досліджень є аналіз перехідних форм між модальністю та інтенційністю у текстах різних функціональних стилів, а також залучення корпусної лінгвістики для виявлення статистичних закономірностей у вживанні модальних дієслів.

Література:

1. Тупиця О.Ю. Граматичні проблеми перекладу з німецької мови: підруч. для студентів спец. 035 «Філологія» спеціаліз. 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська» освіт. рівня бакалавр. Полтава: Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2023. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/12009>.
2. Buscha Anne, Szita Szilvia. *Begegnungen. Integriertes Kurs- und Arbeitsbuch für Fremdsprache Deutsch. Sprachniveau B1+.* Schubert-Verlag, Leipzig, 2012.